

Közelkép – tanulmányok

Kutatási kiválóság és intézményi koncentráció: a Nemzeti Kutatási Kiválósági Program mint az ERC felé vezető pálya?

Lakatos Péter Levente Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság
lakatos.peter@mab.hu**Hajdú Noémi**Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar,
Marketing és Turizmus Intézet
noemi.hajdu1@uni-miskolc.hu**Makó Csaba**Nemzeti Közszoigálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar,
Kiberbiztonsági és e-Közigazgatási Tanszék
mako.csaba@tk.elte.hu**Sasvári Péter**Nemzeti Közszoigálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar,
Kiberbiztonsági és e-Közigazgatási Tanszék és Miskolci Egyetem,
Gépészmérnöki és Informatikai Kar, Informatikai Intézet
sasvari.peter@uni-miskolc.hu

Absztrakt

A tanulmány a Nemzeti Kutatási Kiválósági Program (NKKP_25) 2025. évi pályázatának eredményeit elemzi intézményi és tudományterületi bontásban. A vizsgálat célja a hazai kutatási kiválóság szerkezeti sajátosságainak feltárása, valamint azok összevetése az Európai Kutatási Tanács (ERC) és a francia CNRS által képviselt modellekkel. Az eredmények alapján a támogatások legnagyobb része az élettudományokhoz kötődik, míg intézményi szinten a HUN-REN kutatóhálózat rendelkezik a legtöbb nyertes projekttel. A magyar kutatási ökoszisztéma erősen koncentrált és hierarchikusan szervezett. Az NKKP a nemzeti kiválósági rendszerben átmeneti, tehetséggondozó szerepet tölt be az ERC-szintű versenyképesség felé vezető úton. A program szerkezete a CNRS koordinált tudománypolitikai irányítási logikájával rokon, amely a központi koordináció és az interdiszciplinaritás összehangolt támogatását valósítja meg.

Kulcsszavak: kutatási ökoszisztéma, tudományos kiválóság, ERC, CNRS, tudománypolitika

Abstract***Research Excellence and Institutional Concentration: Is the National Research Excellence Program a Pathway towards the ERC?***

The study analyses the 2025 call of the National Research Excellence Programme (NKKP_25), examining the distribution of funded projects across institutions and scientific fields. It aims to identify the structural features of research excellence in Hungary and to compare them with models represented by the European Research Council (ERC) and the French CNRS. The findings show that most awards are in the life sciences, while the HUN-REN research network hosts the highest number of funded projects. The Hungarian research ecosystem is highly concentrated and hierarchical. The NKKP serves as a transitional, talent-supporting scheme within the national excellence system, facilitating researchers' progression towards ERC-level competitiveness. Its structure resembles the coordinated science policy governance model of the CNRS, supporting the integration of central coordination and interdisciplinarity.

Keywords: research ecosystem, research excellence, ERC, CNRS, science policy

Bevezetés

A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH 2025e) ismét meghirdette a Nemzeti Kutatási Kiválósági Programot (NKKP_25), amely a magyar kutatói közösség egyik legfontosabb, tudományos kiválóságot támogató konstrukciója. A program célja a kutatói utánpótlás megerősítése és a kiemelkedő teljesítmények támogatása, ezáltal a hazai tudományos versenyképesség növelése Európában.

Az NKKP_25 a kutatói életpálya teljes ívét lefedi: a Starting, Advanced, Highlight és Excellence alprogramok egymásra épülve kínálnak lehetőséget a fiatal kutatóktól a tapasztalt tudományos vezetőkig. Így minden karrierfázisban elérhető a szakmai előrelépést segítő támogatás.

A program jelentősége túlmutat az egyéni eredményeken. Az NKKP_25 hozzájárul a hazai kutatóintézetek és egyetemek nemzetközi láthatóságának erősítéséhez, valamint olyan tapasztalati bázist teremt, amely közvetlenül támogathatja a jövőbeli ERC-pályázatok sikerét és a magyar kutatók európai együttműködésekben való részvételét.

A tanulmány célja a 2025. évi pályázati forduló eredményeinek intézményi és tudományterületi elemzése, valamint annak vizsgálata, hogy a program milyen szerkezeti sajátosságokat mutat a hazai kutatási ökoszisztémában, és hogyan viszonyul a nemzetközi kiválósági modellekhez.

1. Elméleti háttér

A nemzeti kiválósági programok a modern tudománypolitika meghatározó eszközei, amelyek nemcsak a kutatói teljesítmény ösztönzésében, hanem az intézményi struktúrák és a kutatási ökoszisztémák formálásában is kulcsszerepet játszanak (Whitley 2007; Braun – Merrien 1999; OECD 2023). Ezek a programok jellemzően a kutatói

életpálya különböző szakaszaihoz igazodó, differenciált támogatási mechanizmusokon keresztül működnek. Alapvetően hozzájárulnak a tudományos kiválóság intézményi koncentrációjához és a nemzeti innovációs rendszerek nemzetközi beágyazottságához.

Ebben a logikai keretben értelmezhető a Nemzeti Kutatási Kiválósági Program (NKKP_25), amely a magyar kutatási rendszer egyik kiemelt kiválósági eszköze (NKFIH 2025e). A program a kutatói életpálya különböző szakaszait célozza meg, és egymásra épülő struktúrában biztosít finanszírozást a pályakezdőktől a nemzetközileg elismert kutatókig.

A Starting pályázat a posztdoktori szakaszban lévő, kiemelkedő fiatal kutatók önállóodását segíti – legfeljebb 100 millió forintos támogatással és opcionális kísérleti kerettel, négyéves futamidővel (NKFIH 2025d). Az Advanced program a már önálló kutatócsoportot vezető, tapasztalt kutatókat támogatja, akár 120+30 millió forintos támogatási összeggel (NKFIH 2025a). A Highlight alprogram a korábban nemzetközi forrásokat – például ERC- vagy Horizon-támogatást – elnyert kiváló csoportok működésének fenntartását szolgálja (NKFIH 2025c). Az Excellence pályázat pedig az ERC-interjúig eljutott kutatók újrapiályázási esélyeit növeli – legfeljebb 160+40 millió forint kerettel, kétéves időtartamban (NKFIH 2025b). Mindegyik alprogram alapkutatási jellegű, tematikus megkötés nélkül, 100%-os támogatási intenzitással és jellemzően angol nyelvű pályázati rendszerrel működik. A teljes keretösszeg 40 milliárd forint a 2025–2029 közötti időszakra (NKFIH 2025e).

Az NKKP_25 működése szorosan kapcsolódik ahhoz a nemzetközi szakirodalomhoz, amely a tudományos kiválóság, az intézményi hierarchia és a kutatási ökoszisztémák szerveződését vizsgálja (Whitley 2007; Braun-Merrien 1999; Laudel – Gläser 2014; van den Besselaar – Sandström 2019; OECD 2023). Whitley (2007) a közfinanszírozású tudomány irányításának változásait hangsúlyozza, ahol az intézményi struktúrák sokszínűsége határozza meg a kiválóság feltételeit. Az NKKP_25 ennek megfelelően olyan hibrid irányítási modellként értelmezhető, amely egyensúlyt teremt az állami koordináció és az akadémiai autonómia között, a HUN-REN hálózat, az egyetemek és a független kutatóhelyek együttműködésében.

Braun és Merrien (1999) szerint a modern tudománypolitika a teljesítményalapú verseny és a tudományos autonómia összehangolására törekszik, amelyhez az NKKP-modell is illeszkedik. Laudel és Gläser (2014) rámutatnak, hogy a finanszírozási struktúrák közvetlenül befolyásolják a kutatási eredmények típusát és minőségét, így a differenciált alprogramok a kutatói karrier különböző szintjeinek célzott támogatását teszik lehetővé. Van den Besselaar és Sandström (2019) empirikus eredményei szerint a kiválóság intézményi koncentrációja a stabil szervezeti háttérrel függ össze, amely tendencia az NKKP esetében is megfigyelhető. Az OECD (2023) értelmezésében a kiválósági programok a nemzeti innovációs rendszerek kulcsszereplői, mivel hozzájárulnak a humán tőke erősítéséhez és a nemzetközi integrációhoz.

Az NKKP_25 a kutatói életpálya-támogatás, az intézményi versenyképesség és a tudományos kiválóság egymást erősítő rendszerét hozza létre. A program a többszintű kormányzás (multi-level governance) (Braun – Merrien 1999) és a tudományos kiválóság hierarchiájának (van den Besselaar – Sandström 2019) keretrendszerébe

illeszkedik. Működésében pedig a Whitley (2007) által leírt összetett tudomány-irányítási modell egyik hazai példájaként értelmezhető.

2. Módszertan

Az elemzés alapját az NKFIH által közzétett, a NKKP_25 alprogramjaihoz tartozó nyertes projektek nyilvános adatbázisai adták. A vizsgálat a Starting_25, Advanced_25, Highlight_25 és Excellence_25 programok támogatott projektjeit foglalta magában, azonosítóval, kutatói névvel, intézményi affiliációval és kutatási területtel. A pályázatok beadása 2025 márciusában zárult le, a teljes körű lista 2025. november 5-től volt elérhető az NKFIH honlapján. A szövegben alkalmazott intézményi és egyéb rövidítések teljes feloldását a tanulmány végén külön jegyzék tartalmazza.

A nemzetközi összevetéshez referenciául szolgált az Európai Kutatási Tanács (European Research Council 2023) által közzétett, a 2024-es felhívásokra érvényes panelstruktúra, amely három fő csoportba – Life Sciences (LS), Physical Sciences and Engineering (PE), Social Sciences and Humanities (SH) – és 27 alpanelbe sorolja a kutatási területeket. Ez a szerkezet biztosította az NKKP_25 projektek becsült tudományterületi besorolását és az ERC-modellhez való illesztését. A háttérelmzés során felhasználtuk a Lakatos et al. (2026) által készített Magyar ERC-nyertesek affiliációi – pályázat előtt és után című tanulmányt is, amely az ERC-nyertes kutatók intézményi eloszlását mutatta be. Így értékes összehasonlítási alapot kínált az NKKP_25 affiliációs mintázatainak értelmezéséhez. Az adatbázis nem tartalmazott explicit tudományterületi kódokat, ezért a kutatási területek besorolása kétlépcsős eljárással történt. Első lépésben manuális tartalomelemzést végeztünk a projekt-címek alapján, kulcsszavak és módszertani utalások bevonásával. Második lépésben validáltuk a besorolásokat, összevetve azokat az ERC 2024-es panelstruktúrájának (European Research Council 2023) részletes leírásaival. Az így létrehozott adatkeret az ERC-főpanelcsoportok szerint tagolódt:

- LS – Life Sciences: biológia, orvostudomány, biotechnológia, környezeti élet-tudományok;
- PE – Physical Sciences and Engineering: fizika, kémia, műszaki tudományok, anyagtudomány, informatika;
- SH – Social Sciences and Humanities: közgazdaságtan, jog, politológia, társadalomkutatás, történettudomány, nyelvészet stb.

Az elemzés három szinten vizsgálta az NKKP_25 szerkezetét és orientációját:

1. Tudományterületi megoszlás – az LS–PE–SH arányok kiszámítása a teljes mintára és alprogramonként (European Research Council 2023).
2. Intézményi koncentráció – a legtöbb támogatott projektet nyerő intézmények azonosítása és összevetése a Lakatos et al. (2026) által kimutatott ERC-trendekkel.

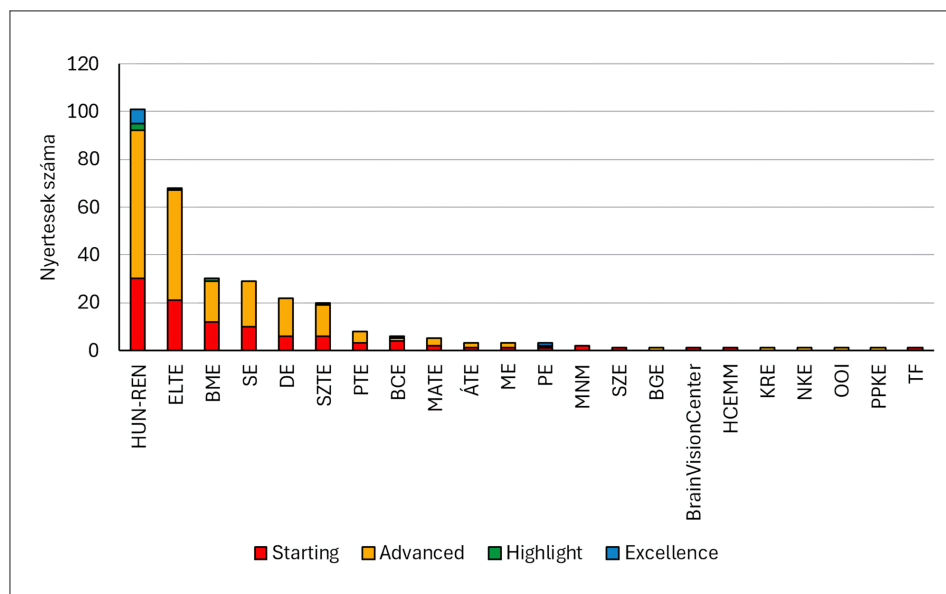
3. Alprogram-szintű struktúra – annak vizsgálata, hogyan oszlanak meg a programok a különböző intézménytípusok (HUN-REN kutatóintézetek, egyetemek, független kutatóhelyek) között (Whitley 2007, Braun-Merrien 1999).

Az adatok feldolgozása Microsoft Excel és SPSS környezetben történt, leíró statisztikai módszerekkel (gyakoriság, arányok, intézményi rangsor). Az elemzés célja nem hipotézisvizsgálat, hanem az NKKP_25 tudományos szerkezetének bemutatása és az ERC-modellhez való illeszkedés kvalitatív értelmezése volt.

3. Eredmények

Az NKKP_25 keretében összesen 309 kutatási projekt nyert támogatást (NKFIH 2025a, NKFIH 2025b, NKFIH 2025c, NKFIH 2025d), amelyek a kutatói életpálya különböző szakaszait fedik le. A négy alprogram megoszlása a következő: Starting – 103 projekt (33%), Advanced – 192 projekt (62%), Highlight – 6 projekt (2%), Excellence – 8 projekt (3%).

A nyertesek közül 260 kutató (84%) tagja a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének, ami a pályázói kör erős szakmai beágyazottságát jelzi. Az átlagéletkor 46 év, ugyanakkor az alprogramok között jelentős eltérések figyelhetők meg. A program életpálya-logikája a következőképpen alakul: Starting – 37 év, Advanced – 52 év, Highlight – 54 év, Excellence – 44 év.

1. ábra: A nyertes projektek intézményi megoszlása alprogramok szerint, 2025

Forrás: Saját szerkesztés kutatási pályázat, támogatott projektek alapján (NKFIH 2025a, NKFIH 2025b, NKFIH 2025c, NKFIH 2025d)

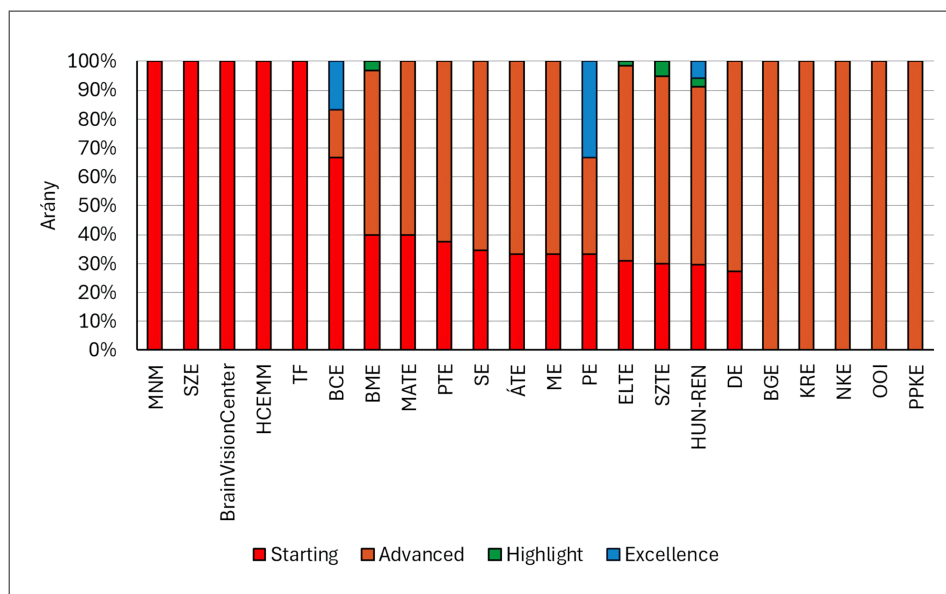
A nemek arányát illetően 25% nő, de ez a Starting alprogramban a legmagasabb (41%), míg az Advanced, Highlight és Excellence kategóriákban 17% körül vagy az alatt van. A kutatók túlnyomó többsége, 306 fő (99%) rendelkezik Scopus-azonosítóval, ami a publikációs teljesítmény nemzetközi láthatóságát is alátámasztja.

Intézményi szinten a legtöbb támogatást a HUN-REN Kutatóhálózat nyerte el (101 projekt), ezt követi az Eötvös Loránd Tudományegyetem (68 projekt, ebből 30 korábban HUN-REN-hez tartozott) és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (30 projekt). A rangsor további szereplői a Semmelweis Egyetem (29), a Debreceni Egyetem (22) és a Szegedi Tudományegyetem (20) (1. ábra).

Az adatok alapján a HUN-REN intézményei nyerték el az összes támogatott projekt több mint egyharmadát (33%). Ezen belül az Advanced pályázatok domináltak (62 eset) (2. ábra). Az ELTE és a BME szintén kiemelkedő szereplők: az ELTE-n a támogatások 68%-a, a BME-n 57%-a Advanced típusú volt. A fiatal kutatók támogatását célzó Starting kategória különösen erős az ELTE-n (21 projekt) és a HUN-REN-nél (30 projekt). Látható, hogy ezek az intézmények meghatározó szerepet töltenek be a hazai tudományos utánpótlásban.

A Highlight és Excellence alprogramok – amelyek a nemzetközileg is kiemelkedő kutatói teljesítményt díjazták – összesen 14 projektet támogattak. A legtöbb ilyen nyertes a HUN-REN kutatóiból került ki (9 projekt, 64%), de a BCE, PE, ELTE és SZTE kutatói is szerepeltek ezekben a kiemelt kategóriákban.

Az intézményi arányok a hazai kutatási ökoszisztéma jellegzetes szerkezetét tükrözik. Míg a HUN-REN hálózat projektjeinek 61%-a Advanced, vagyis elsősorban

2. ábra: A nyertes projektek arányai a négy alprogramban intézményenként

Forrás: Saját szerkesztés kutatási pályázat, támogatott projektek alapján (NKFIH 2025a, NKFIH 2025b, NKFIH 2025c, NKFIH 2025d)

a tapasztalt kutatói szintet képviseli, addig több egyetem – például az ÁTE, ME, PE vagy MATE – kiegyensúlyozottabb támogatási profilt mutat, mind a fiatal, mind a tapasztalt kutatók jelenlétével.

A kutatók által elnyert 309 támogatás eloszlása a három fő tudományterület között kiegyensúlyozott, de az élettudományok dominanciáját mutatja (1. táblázat).

1. táblázat: Nyertes pályázatok tudományterületi megoszlása
(becsült panelbesorolás alapján; European Research Council 2023)

Tudományterület, panelcsoport (fő)	Starting	Advanced	Highlight	Excellence	Összesen
LS – Élettudományok	47	98	2	3	150
LS1 – Molekuláris biológia, biokémia	12	30	0	0	42
LS2 – Genetika, genomika, bioinformatika	0	1	0	0	1
LS3 – Sejtbiológia, fejlődésbiológia	1	6	0	0	7
LS4 – Fiziológia, neurobiológia	10	15	0	1	26
LS5 – Immunológia, mikrobiológia	8	11	2	2	23
LS6 – Alapvető orvostudomány, betegségek mechanizmusai	1	10	0	0	11
LS7 – Klinikai orvostudomány	3	4	0	0	7
LS8 – Epidemiológia, közegészségügy	7	15	0	0	22
LS9 – Biotechnológia, környezeti biológia	5	6	0	0	11
PE – Természet-tudományok és mérnöki tudományok	30	54	4	4	92
PE1 – Matematika	3	15	2	3	23
PE2 – Fizika	4	9	0	0	13
PE3 – Kémia, anyagtudomány	0	3	0	0	3
PE4 – Fizikai és analitikai kémia	1	3	0	0	4

Tudományterület, panelcsoport (fő)	Starting	Advanced	Highlight	Excellence	Összesen
PE5 – Anyagtudomány, nanotechnológia	8	9	0	1	18
PE6 – Informatika, számítástudomány	1	0	1	0	2
PE7 – Mérnöki tudományok, mechanika	3	6	0	0	9
PE8 – Energia, környezet, fenntarthatóság	7	2	1	0	10
PE9 – Elektronika, robotika	0	3	0	0	3
PE10 – Földtudomány, klímakutatás	3	4	0	0	7
PE11 – Asztrofizika, űrkutatás	0	0	0	0	0
SH – Társadalom- és bölcsészettudományok	26	40	0	1	67
SH1 – Történelem, régészet, kulturális örökség	3	2	0	0	5
SH2 – Társadalmi struktúrák, politikatudomány, jog	4	7	0	0	11
SH3 – Szociológia, kommunikáció, oktatás	8	8	0	1	17
SH4 – Gazdaság- tudomány	1	6	0	0	7
SH5 – Bölcsészet- tudomány, nyelvészet, filozófia	3	4	0	0	7
SH6 – Kognitív tudományok, pszichológia	5	9	0	0	14
SH7 – Humán földrajz, demográfia, városi és regionális tanulmányok	2	4	0	0	6
Összesen	103	192	6	8	309

Forrás: Saját szerkesztés kutatási pályázat, támogatott projektek alapján (NKFIH 2025a, NKFIH 2025b, NKFIH 2025c, NKFIH 2025d)

Fontos megjegyezni, hogy a tudományterületi besorolás becslésen alapult, mivel a hivatalos adatbázis nem tartalmazott panelkódokat; a kategorizálás így a projekt-címek és kulcsszavak alapján történt.

Az LS – Élettudományok területre a pályázatok több mint fele (150 projekt) esik. Ezen belül az LS1 (molekuláris biológia, biokémia), az LS4 (fiziológia, patofiziológia, farmakológia) és az LS5 (neuroscience, kognitív tudományok) panelek a legaktívab-
bak, együttesen az élettudományi projektek közel 60%-át adják. A hazai kutatás erős orvosi biológiai orientációja érzékelhető. A Highlight és Excellence típusú nyertesek többsége is innen származik, ami az élettudományi kutatások nemzetközi láthatóságát és versenyképességét jelzi.

A PE – Természettudományok és mérnöki tudományok terület 92 nyertes projektet foglal magában. A legaktívabb alpanelek a PE1 (matematika), a PE5 (anyag-tudomány) és a PE2 (fizika), amelyek együtt a PE eredmények több mint felét képviselik. A PE kutatási bázisa kisebb, mint az élettudományoké. A Highlight és Excellence kategóriák jelentős része ebből a szegmensből kerül ki. Mindezek a magyar természettudományos és mérnöki kutatások nemzetközi jelentőségét támasztják alá.

A SH – Társadalom- és bölcsészettudományok terület 67 nyertes projektet foglal magában, vagyis ez a legkisebb kategória. Ezen belül az SH3 (társadalomtudomány, kommunikáció, gazdaság) és az SH6 (történelem, kultúra) panelek dominálnak, ami a hazai társadalom- és bölcsészettudományi hagyományokkal összhangban áll. Bár a Highlight és Excellence nyertesek száma itt alacsony, a Starting és Advanced projektek kiegyensúlyozottsága azt jelenti, hogy mind a fiatal, mind a tapasztalt kutatók aktív szereplői a területnek.

A 309 támogatott projekt intézményi megoszlása jól tükrözi a magyar kutatási rendszer szerkezetét, különösen a HUN-REN és az ELTE meghatározó szerepét (2. táblázat).

2. táblázat: A támogatott projektek intézményi megoszlása tudományterületek szerint

Intézmény (fő)	LS – Élet- tudományok	PE – Természet- tudományok és mérnöki tudományok	SH – Társadalom- és bölcsészet- tudományok	Összesen
HUN-REN	60	36	5	101
ELTE	15	16	37	68
BME	2	25	3	30
SE	29	0	0	29
DE	16	3	3	22
SZTE	11	5	4	20
PTE	5	0	3	8

Intézmény (fő)	LS – Élet- tudományok	PE – Természet- tudományok és mérnöki tudományok	SH – Társadalom- és bölcsészeti- tudományok	Összesen
BCE	0	0	6	6
MATE	5	0	0	5
ÁTE	2	0	1	3
ME	0	3	0	3
PE	0	2	1	3
MNM	0	1	1	2
SZE	0	0	1	1
BGE	0	0	1	1
BrainVisionCenter	1	0	0	1
HCEMM	1	0	0	1
KRE	0	0	1	1
NKE	1	0	0	1
OOI	1	0	0	1
PPKE	0	1	0	1
TF	1	0	0	1
Összesen	150	92	67	309

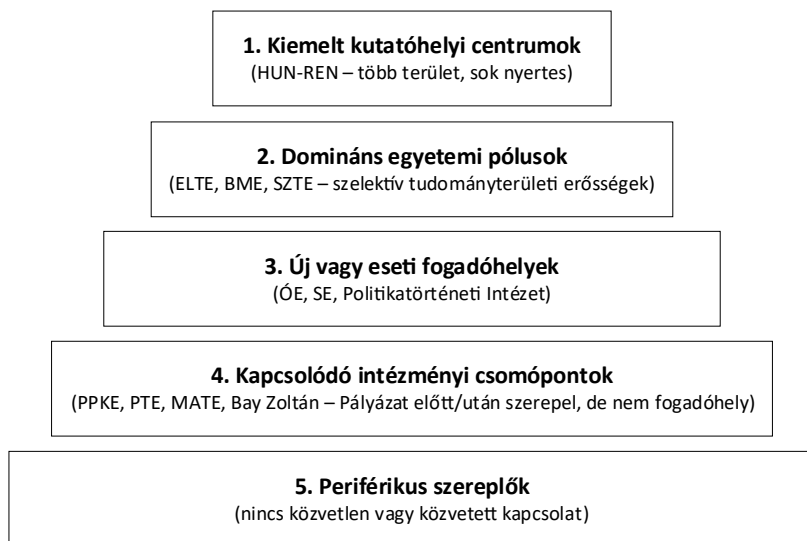
Forrás: Saját szerkesztés kutatási pályázat, támogatott projektek alapján (NKFIH 2025a, NKFIH 2025b, NKFIH 2025c, NKFIH 2025d)

A HUN-REN kutatóintézeteihez köthető projektek a teljes minta több mint egy-harmadát (101 projektet) teszik ki. Ezek közül 60 LS, 36 PE, míg 5 SH területre esik. A legnagyobb tudományos teljesítmény továbbra is az akadémiai kutatóhálózatban összpontosul. A második legaktívabb intézmény az Eötvös Loránd Tudományegyetem (68 projekt), amely mindhárom tudományterületen jelen van. Kiemelendő, hogy 37 SH-projekt köthető az ELTE-hez, melyek közül mintegy 30 korábban a HUN-REN-hez tartozott, ami a kutatóhálózati átszervezések hatását jelzi. Az ELTE jelenlegi portfóliója részben a korábbi akadémiai kutatóintézeti teljesítmények átvételére épül. A BME (30 projekt) és a Semmelweis Egyetem (29 projekt) szintén meghatározó szereplők. A BME esetében 25 PE-projekt igazolja a mérnöki és fizikai kutatások erős nemzetközi pozícióját. A Semmelweis teljes portfóliója élettudományi témájú, ami tovább erősíti az intézmény vezető szerepét az orvostudományi kutatásban. A regionális egyetemek közül a Debreceni Egyetem (22 projekt) és a Szegedi Tudományegyetem (20 projekt) mutat aktív részvételt, főként az LS-területen. A Pécsi

Tudományegyetem (8 projekt), a Budapesti Corvinus Egyetem (6 projekt), továbbá a MATE és az ÁTE kisebb, de stabil támogatotti jelenléttel bírnak.

A sikerek döntő része a három nagy tudományegyetemhez és a HUN-REN intézeteihez kapcsolódik, míg a többi felsőoktatási intézmény – például a ME, PE, KRE, NKE vagy PPKE – legfeljebb egy-egy projektet tudhat magáénak.

A 3. ábra a hazai kutatási ökoszisztéma öt intézményi rétegét mutatja be a magyar ERC-győztesek adatai alapján (Lakatos et al. 2026). A kiemelt kutatóhelyi centrumok, elsősorban a HUN-REN intézményei, több tudományterületen is jelen vannak. Őket követik a domináns egyetemi pólusok – az ELTE, a BME és az SZTE – amelyek széles tudományterületi lefedettséggel vesznek részt a programban. A harmadik szintet az új vagy eseti befogadóhelyek (például az ÓE vagy a SE) képviselik, amelyek egy-egy projekt révén kapcsolódnak be. A következő rétegben található a kapcsolódó intézményi csomópontok (például a PPKE, PTE, MATE), amelyek váltakozva jelennek meg pályázói és fogadóhelyi szerepben. A periférikus intézmények azok, amelyeknek nincs közvetlen kapcsolódásuk az ERC-nyertes projektekhez.

Küszöbök:

- „Sok nyertes” ≥ 15 nyertes fogadása
- „Kisebb fogadó” 1–4 nyertes fogadása
- „Közvetett” = 0 nyertes, de pályázat előtt/után jelenlét

3. ábra: A magyar kutatási ökoszisztéma intézményi rétegződése az ERC korábbi magyar győzteseinek adatai alapján

Forrás: Saját szerkesztés a magyar ERC-győztesek Scopus-adatai alapján (Lakatos et al. 2026)

4. Diskurzus

A Nemzeti Kutatási Kiválósági Program (NKKP_25) mintázatai szorosan követik a magyar ERC-nyertesek affiliációs mintázatait, amint azt Lakatos et al. (2026) is bemutatják. Mindkét adatforrás azt jelzi, hogy a hazai kutatási ökoszisztéma hierarchikusan szervezett. Néhány intézmény – mindenekelőtt a HUN-REN, az ELTE, a BME, az SZTE és a SE – jelenti a kutatási teljesítmény döntő részét (Lakatos et al. 2026; Whitley 2007). A 309 NKKP-projekt több mint egyharmada HUN-REN-hez kötődik, ami stabil intézményi háttérre, fejlett infrastruktúrára és markáns tudománypolitikai szerepre utal (NKFIH 2025a-d). A három nagy tudományegyetem (ELTE, BME, SZTE) hasonlóan domináns pozíciója azt mutatja, hogy a nemzeti kiválósági politika részben tovább erősíti a magyar felsőoktatást jellemző centrum-periféria viszonyokat (van den Besselaar – Sandström 2019).

Ez a kép az ERC logikájával is összhangban áll, ahol a nyertesek többnyire koncentrált intézményi körhöz tartoznak (European Research Council 2023). Az NKKP alprogramjai – a Starting, Advanced, Highlight és Excellence szakaszos felépítése – egyfajta nemzeti „felkészítő pályaként” működnek, amelyek tematikusan és életpálya-logikájukban is illeszkednek az ERC Starting – Consolidator – Advanced rendszeréhez. A program így egyszerre szolgálja a kutatói életutak fejlesztését és a nemzetközi versenyképesség megalapozását (Braun – Merrien 1999, OECD 2023).

A francia Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS) modell releváns nemzetközi referenciapont. A planification-jellegű koordináció, a stabil szervezeti háttér és az interdiszciplinaritást támogató infrastruktúra több elemében visszaköszön az NKKP működésében (Oh 2018; Sasvári – Lendvai 2025). A HUN-REN dominanciája és az élettudományi projektek magas aránya azt jelzi, hogy a magyar rendszer bizonyos tekintetben közelít ehhez a modellhez. Ugyanakkor a hazai ökoszisztéma továbbra is szegmentáltabb, miszerint a regionális egyetemek támogatottsága korlátozottabb, a társadalomtudományok súlya mérsékeltebb, valamint a karrierút-intézményesítés kevésbé formális (Laudel – Gläser 2014).

Az NKKP eredményei több strukturális kihívást is mutatnak. A koncentráció rövid távon kedvez a versenyképességnek, hosszabb távon azonban a regionális kutatási kapacitások gyengüléséhez és az SH területek tartós alulreprezentáltságához vezethet. Bár a program fontos belépési pontot jelent fiatal kutatók számára, a Starting projektek eloszlása arra utal, hogy az utánpótlás továbbra is elsősorban a nagy centrumokban képződik (NKFIH 2025d). Mivel a tudományterületi besorolás becslésen alapul, az LS-PE-SH arányok értelmezése fokozott körültekintést igényel (European Research Council 2023).

Az NKKP_25 egyszerre tükrözi és formálja a hazai kutatási ökoszisztémát. Erősíti a vezető kutatóhelyek láthatóságát, támogatja a kutatói életpályák stabilizálását és hozzájárul az ERC-képes kutatói profilok kialakulásához. A továbblépéshez ugyanakkor indokolt a regionális egyetemek célzottabb bevonása, az interdiszciplinaritás tudatosabb ösztönzése és a társadalomtudományi kapacitások megerősítése (OECD 2023; Whitley 2007).

Az NKKP és az ERC összevetése így egy jól körvonalazódó, hierarchikus kutatási térképet ad, amelyben néhány kiemelt szereplő viszi a kiválósági teljesítmények

túlnyomó részét. Az alsóbb rétegekben is jól megfigyelhető a kutatói utánpótlás és az intézményi tanulás folyamata. A Nemzeti Kutatási Kiválósági Program a hazai tudományos közegben az európai szintű kiválóság előszobájaként működik.

5. Összefoglalás és következtetés

A tanulmány a Nemzeti Kutatási Kiválósági Program 2025. évi pályázati eredményeinek empirikus vizsgálatán keresztül új betekintést nyújt a magyar kutatási ökoszisztéma szerkezeti működésébe. A kutatás fő értéke, hogy egy eddig kevésbé elemzett, teljes körű pályázati adatbázis alapján képes megragadni a kiválósági támogatási rendszer intézményi és tudományterületi mintázatait.

A tanulmány egyik legfontosabb eredménye, hogy az NKKP_25 program szerkezete nem pusztán finanszírozási eszközként értelmezhető, hanem olyan intézményi mechanizmusként, amely a kutatói életpályák különböző szakaszait összekapcsolva hozzájárul a tudományos teljesítmény újratermeléséhez. Ebből következően a program elemzése túlmutat az egyedi pályázati eredményeken, és a kutatási rendszer dinamikájának értelmezéséhez is alapot ad.

Elméleti szempontból a tanulmány hozzájárul a tudománypolitikai és kutatás-irányítási irodalomhoz. Empirikusan illusztrálja, miként jelennek meg a kiválósági programokban azok a strukturális mechanizmusok, amelyeket a nemzetközi szakirodalom a kutatási rendszerek differenciálódásával és intézményi beágyazottságával kapcsolatban azonosít. Az eredmények rámutatnak arra, hogy a kiválósági programok nem semleges elosztási rendszerek, hanem a meglévő intézményi kapacitásokkal kölcsönhatásban működnek.

Módszertani szempontból a tanulmány korlátját jelenti, hogy a tudományterületi besorolás becslésen alapult, mivel a hivatalos adatbázis nem tartalmazott panel-kódokat. Bár a kétlépcsős validációs eljárás növelte a besorolás megbízhatóságát, az eredmények értelmezése során indokolt az óvatosság. További korlát, hogy az elemzés leíró statisztikai megközelítést alkalmaz, így nem teszi lehetővé oksági összefüggések vizsgálatát.

A jövőbeli kutatások számára több irány is megfontolandó. Indokolt lenne a pályázati adatok longitudinális vizsgálata, amely lehetővé tenné a kutatói életpályák és intézményi mintázatok időbeli alakulásának feltárását. Továbbá, a nemzetközi összehasonlító elemzések – különösen az ERC és más nemzeti kiválósági programok adatainak bevonásával – tovább mélyíthetik a kutatási rendszerek működésének megértését. Végül a kvantitatív elemzések kiegészíthetők kvalitatív vizsgálatokkal, például pályázói és intézményi stratégiák feltárásával.

A tanulmány gyakorlati relevanciája abban rejlik, hogy empirikus alapot biztosít a kiválósági programok továbbfejlesztéséhez. Az eredmények alapján a jövőbeni szakpolitikai beavatkozások hatékonyabban célozhatják a kutatási rendszer kiegyensúlyozottabb működését, valamint a kutatói életpályák fenntartható fejlődését.

A kiválósági programok elemzése nemcsak a finanszírozási struktúrák megértését segíti, hanem a tudományos rendszer működésének mélyebb, intézményi logikáit is feltárja.

6. Ajánlások

A tanulmányunk eredményeként az alábbi ajánlásokat fogalmaztuk meg.

1. A regionális és kisebb egyetemek bevonását célzott támogatási csatornák, régiós kiválósági alprogramok és kapacitásfejlesztő pályázatok erősíthetik.
2. Az interdiszciplinaritás ösztönzéséhez tematikus alprogramok (pl. egészség-AI, klíma-adatkutatás) és külön bírálati kategóriák bevezetése indokolt.
3. A társadalom- és bölcsészettudományok támogatását dedikált SH-hívások és társadalompolitikai, kulturális innovációs fókuszok szolgálhatják.
4. A kutatói utánpótlás diverzifikálását a kevésbé koncentrált intézményekben dolgozó fiatal kutatók támogatása és a női kutatók előmenetelének ösztönzése segíti.
5. Az ERC-felkészülés erősítéséhez intézményi coaching rendszerek, pályázati szimulációk, tréningek és nemzetközi együttműködések szükségesek.
6. Az átláthatóságot az NKKP hivatalos panelkódjainak bevezetése és egy elemzésre alkalmas, nyílt adatbázis biztosítása javíthatja.
7. A program hatásait hároméves ciklusokban érdemes értékelni az ERC-sikerarány, a kutatócsoportok fejlődése, a publikációs teljesítmény és az intézményi ökoszisztéma alapján.

Felhasznált irodalom

- Braun, D. – Merrien, F.-X. (1999): Towards a new model of governance for universities? A comparative view. Jessica Kingsley Publishers, London.
- European Research Council (2023): Revision of ERC panel structure for the 2024 calls: Rationale and main changes.
https://erc.europa.eu/sites/default/files/2023-03/Panel_structure_2024_rationale.pdf (Letöltve: 2025. 11. 11.)
- Lakatos P. L. – Hajdú N. – Makó Cs. – Sasvári P. (2026): Magyar ERC-nyertesek affiliációi – pályázat előtt és után. *Statistikai Szemle*, 104(4): 373–393.
<https://doi.org/10.20311/stat2026.04.hu0373>
- Laudel, G. – Gläser, J. (2014): Beyond breakthrough research: Epistemic properties of research and their consequences for research funding. *Research Policy*, 43(7), 1204–1216. doi.org/10.1016/j.respol.2014.02.006
- Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal. (2025a): Nemzeti Kutatási Kiválósági Program – ADVANCED_25 kutatási pályázat, támogatott projektek.
<https://nkfi.gov.hu/palyazoknak/nkfi-alap/tamogatott-projektek-advanced-25> (Letöltve: 2025.11.11.)
- Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal. (2025b): Nemzeti Kutatási Kiválósági Program – EXCELLENCE_25 kutatási pályázat támogatott projektek (3. kör).
<https://nkfi.gov.hu/palyazoknak/nkfi-alap/tamogatott-projektek-excellence-25-3-kor> (Letöltve: 2025.11.11.)

- Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal. (2025c): Nemzeti Kutatási Kiválósági Program – HIGHLIGHT_25 kutatási pályázat, támogatott projektek. <https://nkfi.gov.hu/palyazoknak/nkfi-alap/tamogatott-projektek-highlight-25> (Letöltve: 2025.11.11.)
- Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal. (2025d): Nemzeti Kutatási Kiválósági Program – STARTING_25 kutatási pályázat, támogatott projektek. <https://nkfi.gov.hu/palyazoknak/nkfi-alap/tamogatott-projektek-starting-25> (Letöltve: 2025.11.11.)
- Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal. (2025e): Pályázati felhívás: Nemzeti Kutatási Kiválósági Program (NKKP) – EXCELLENCE_25, STARTING_25, ADVANCED_25, HIGHLIGHT_25, ANN_25 és SNN_25. <https://nkfi.gov.hu/palyazoknak/nkfi-alap/advanced-kutatasi-palyazat-advanced25/palyazati-csomag/palyazati-felhivas> (Letöltve: 2025.11.11.)
- Oh, K. (2018): The State, Science, and Planification: The Coproduction of the French State and Science. *Development and Society*, 47(4), 663-687. <https://www.jstor.org/stable/26554722>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2023): Science, technology and innovation outlook 2023: Adapting to a changing world. OECD Publishing, Paris. doi.org/10.1787/1a23bb23-en
- Sasvári P. – Lendvai G. F. (2025): A kutatás „sikermmodellje”: a Francia Nemzeti Tudományos Kutatási Központ tudományos teljesítménye az Európai Kutatói Tanács pályázatok elnyerésének tükrében. *Magyar Tudomány*, 186(9), 1811-1828. doi.org/10.1556/2065.186.2025.9.17
- van den Besselaar, P. – Sandström, U. (2019): Measuring researcher independence using bibliometric data: A proposal for a new performance indicator. *PLoS ONE*, 14(3). doi.org/10.1371/journal.pone.0202712
- Whitley, R. (2007): Changing Governance of the Public Sciences. In: Whitley, R. – Gläser, J. (eds.): The Changing Governance of the Sciences: The Advent of Research Evaluation Systems. *Sociology of the Sciences Yearbook*, Vol. 26, 3-27. Dordrecht: Springer. doi.org/10.1007/978-1-4020-6746-4_1

Rövidítések

Rövidítés	Teljes intézménynév
ÁTE	Állatorvostudományi Egyetem
BCE	Budapesti Corvinus Egyetem
BGE	Budapesti Gazdasági Egyetem
BME	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
BrainVisionCenter	BrainVision Center Nonprofit Kft.
DE	Debreceni Egyetem
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem

Rövidítés	Teljes intézménynév
HCEMM	Hungarian Centre of Excellence for Molecular Medicine
HUN-REN	HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat
KRE	Károli Gáspár Református Egyetem
MATE	Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
ME	Miskolci Egyetem
MNM	Magyar Nemzeti Múzeum
NKE	Nemzeti Közszerológati Egyetem
OOI	Országos Onkológiai Intézet
PE	Pannon Egyetem
PPKE	Pázmány Péter Katolikus Egyetem
PTE	Pécsi Tudományegyetem
SE	Semmelweis Egyetem
SZE	Széchenyi István Egyetem
SZTE	Szegedi Tudományegyetem
TF	Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem